

El segó

(ALDC, V, 1025. El segó)

El *segó* és la “pellofa de cereals, especialment de blat, mòlta, que se separa de la farina i es dona com a aliment al bestiar” (DIEC). El mot (mitjan s. XV) és una reducció de *segon* (principis s. XIV), que prové del llat. SECUNDUM ‘el que ha de seguir, el següent’ (amb pas ND > n, com BLANDU > *blan*, RETUNDU > *redon*, *rodon* i després *bla*, *redó* o *rodó*, respectivament), i es refereix al resultat d’una operació segona o consecutiva de porgar; var. *segó de quarta* 163, *segó gros* 161, *segó gord* 177 (*gord* ‘gras, grosser’ < llat. vg. GÜRDUS ‘obtús; babau’); *segona* 17, 39, 43, 45, 60, *segonet* 36, 53, 60, 61, 63, 140, 143, dim., *segon ample* 48 o *segon ample* 53, *segon estret* 48. Segons les passades pel sedàs i la mida de la pellofa, s’han registrat diversos noms: *prims* 37, 52, 70, 71 (‘passat per primera vegada pel sedàs’), *reprim* 177, 178, 181, 182; *primeres* 17; *terceres* 48, 53, 140, 143, *tercerilla* 69, 123, 155 (← cast.); *quartes* 23, 37, 39, 60, 109, 110, 120, 140, 156, 158, 160-162, 164, 165 (var. *cortes* 30, 40, amb reducció [kwa] > [kɔ]); *quintes* 33, 48 (< QUINTA); *mitjans* ‘farina grossa’ 71, 72 (var. *mitjans fins* 72) (< MEDIANU); *trit*, der. de TRĪTU, part. de TERERE ‘capolar’, substantivat, amb diferents referències a la seva mida: “entre el *segon* i la farina” 14, 16; “més fi que el *segon*” 17; “més fi que les *cortes*” 30; “no tan gruixuts com el *segon*” 40; “més petit i més fi que el *segó*” 68; “de mida mitjana” 69; “més refinet” 90; “més petit i més bo que el *segó*,

amb una mica de granet” 104; amb una “mica de farina” 105; de “pela més menuda” 109; “moltura menys grossa, passada per un segon sedàs” 114; “més petit que el *segó*” 127; “*segó* molt fi” 152; *tridoló* 125 sembla un der. del llat. TRITURARE > **tridolar*, però la seva manca de tradició fa pensar més aviat en un der. de *tridó*, que, com *tridell*, alhora ho és de *trit* (veg. el f. *trida* del participi).

Grut prové de l’oc. *grut* (< llat. GLŪS, GLŪTIS ‘aiguacuit; goma’ × germ. GRŪTS ‘farinetes’ [DECat]). *Bren* (var. *breny* 7, *breno* 87, 93, 94) és arcaisme o manlleu al gascó, on és d’origen preromà (< *BRENNO) (Coromines, 1990).

Altres mots: *farinasses* ‘farina grossa’ 63; *somes* 177, del llat. SUMMU ‘superior, de dalt’; *flor* ‘la part més fina del segó’ 17; *despulses* ‘productes secundaris de la cernuda’ 31, 44, postverbal de *despullar* < DESPŌLIARE; *repàs* 151 (var. *repasses* 13), deverbale de *repassar* ‘tornar passar pel cernedor’; *càscara* 35 ← cast. *cáscara*, der. de *cascar* < llat. vg. *QUASSICARE, de QUASSARE ‘sacsejar, colpejar’; *sèmola* ‘cereal molt incompletament’ 178, del llat. SĪMĪLA ‘flor de la farina’, der. *semoli* ‘segó recernut’ 77; *menudillo* 53 ← cast. “salvado fino”. Desconeixem l’origen i la motivació de *trejoló* 128, *rebrenillo* 87, 94 i *llagasta* 186. *Segó/segon* és pràcticament general, amb l’excepció de *grut*, afí a l’oc., i de *bren/breny*, gasconisme a l’Alta Ribagorça.

Són mots normatius *segó*, *trits*, *segonet*, des del DOrt, 1917, amb l’especificació *trits* ‘segonet’, i *segonet* “segó molt fi, el darrer que es separa en purificar la farina”, des del DG_I, 1932.

